

Niektóre problemy ochrony upraw ekologicznych w Polsce

Rolnictwo ekologiczne zmierza do poprawy jakości i zdrowotności produktów rolnych i artykułów żywnościowych oraz zahamowania degradacji środowiska rolniczego. Aby osiągnąć ten cel w rolnictwie ekologicznym używa się głównie niechemicznych metod ochrony roślin. W związku z tym liczba stosowanych środków ochrony roślin jest niższa niż w rolnictwie konwencjonalnym, ponadto agrochemikalia do stosowania w rolnictwie ekologicznym są dobierane szczególnie ostrożnie.

Powszechnie wiadomo, że ograniczanie asortymentu środków ochrony roślin w Unii Europejskiej jest związane z trwającym obecnie w Unii przeglądem substancji aktywnych. Z kolei przegląd jest narzędziem, za którego pomocą w UE wprowadza się w życie myśl przewodnią Dyrektywy 91/414 [1]: „Ochrona zdrowia, ludzi i zwierząt, jak również środowiska, ma pierwszeństwo przed poprawą poziomu produkcji rolniczej”. Innymi słowy, bez względu na to jak skuteczny jest środek ochrony roślin w zwalczaniu określonego agrofaga, jeżeli nie jest on przyjazny środowisku naturalnemu człowieka, nie będzie dopuszczony do obrotu i stosowania.

Skoro zatem przegląd ma na celu wyeliminowanie z użycia środków ochrony roślin stwarzających zagrożenie dla środowiska naturalnego to dla środków zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym, których bezpieczeństwo dla środowiska nie budzi wątpliwości rezultaty przeglądu powinny być obojętne. Sytuacja wygląda jednak inaczej.

Celem niniejszej publikacji jest zaprezentowanie wpływu przeglądu substancji aktywnych na dostępność preparatów zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym w Polsce, a także przedstawienie jakie problemy związane z ochroną upraw ekologicznych, zdaniem jednostek certyfikujących gospodarstwa ekologiczne, występują najpowszechniej.

Przegląd substancji aktywnych w Unii Europejskiej

Komisja Europejska przystąpiła do przeglądu wszystkich substancji aktywnych środków ochrony roślin pod kątem ich bezpieczeństwa dla ludzi, zwierząt i środowiska naturalnego. Przegląd ten odbywa się na szczeblu unijnym, a jego rezultaty są wiążące dla państw członkowskich. Substancje aktywne środków ochrony roślin zostały podzielone na cztery grupy, które są przeglądane kolejno, w czterech etapach. Każdej substancji aktywnej został przydzielony kraj raportujący, odpowiedzialny za przeprowadzenie przeglądu substancji. W trakcie przeglądu, aplikant (którym jest zwykle producent) wnioskujący o dopuszczenie

substancji aktywnej do stosowania w ochronie roślin musi udowodnić, że nie stwarza ona zagrożenia dla zdrowia ludzi i środowiska naturalnego. W przeglądzie są również brane pod uwagę dane dotyczące ekotoksykologii i pozostałości w łańcuchu pokarmowym. Aplikant jest odpowiedzialny za wykonanie wszystkich wymaganych badań i dostarczenie ich wyników krajowi raportującemu. Ponosi również wszelkie koszty związane z przeglądem. Warto podkreślić, że koszty te są niebagatelne i zniechęcają producentów do obrony niektórych substancji.

Po dokonaniu przeglądu substancja aktywna jest wpisywana do Załącznika 1 Dyrektywy 91/414 jako dopuszczona do stosowania w ochronie roślin na terenie UE, bądź (w razie negatywnej oceny albo braku obrony) wycofywana ze stosowania w środkach ochrony roślin. Wycofanie substancji aktywnej oznacza, że z obrotu i stosowania w krajach Unii Europejskiej zostaną wycofane wszystkie dotychczas zarejestrowane środki ochrony roślin zawierające w swoim składzie tę substancję.

Substancja aktywna może być wycofana ze stosowania z dwóch powodów:

- 1) producent nie potrafi udowodnić, że jest bezpieczna dla środowiska naturalnego;
- 2) producent nie podjął się jej obrony.

W pierwszym wypadku wycofanie substancji aktywnej należy oceniać jako zjawisko pozytywne i osiągnięcie zamierzonego celu przeglądu. Podobna sytuacja ma miejsce kiedy producent nie podejmuje się obrony ponieważ żywi uzasadnione obawy co do wyniku przeglądu. Eliminowane są wówczas ze stosowania substancje potencjalnie niebezpieczne dla środowiska naturalnego. Należy natomiast podkreślić, że kiedy wycofanie substancji aktywnej ze stosowania odbywa się wyłącznie z powodu zaniechania obrony ze względu na wysokie koszty przeglądu, jest to z punktu widzenia osiągnięcia zamierzonego celu Dyrektywy efekt najzupełniej chybiony. Powoduje on, że zmniejsza się różnorodność stosowanych substancji aktywnych i w związku z tym zwiększa prawdopodobieństwo selekcji ras odpornych zwalczanych organizmów.

Jak wspomniano wyżej substancje aktywne są przeglądane kolejno w czterech etapach. Przegląd rozpoczęto od substancji aktywnych stosowanych w największych ilościach. W czwartym etapie znalazły się natomiast substancje stosowane w ilościach stosunkowo niedużych, w tym substancje aktywne większości środków zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym (np. wyciąg z czosnku). Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi poinformowało Instytut Ochrony Roślin, że w związku z niezgłoszeniem substancji aktywnych do obrony, lub nie złożeniem wymaganej dokumentacji jest planowane wycofanie z polskiego rynku 63 środków ochrony roślin zawierających

Dr inż. E. Matyjaszczyk, Zakład Ekspertyz i Opinii o Środkach Ochrony Roślin, Instytut Ochrony Roślin w Poznaniu, ul. Mieczurina 20; 60-318 Poznań
e.matyjaszczyk@ior.poznan.pl

substancje aktywne znajdujące się w czwartym etapie przeglądu. Warto podkreślić, że 63 środki ochrony roślin, to blisko 7% ogółu dopuszczonych do obrotu i stosowania w Polsce (w dniu 31 grudnia 2006 w ministerialnym rejestrze środków ochrony roślin znajdowało się ich 920)[2].

Wpływ przeglądu na liczbę środków ochrony roślin zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym

Wszystko wskazuje na to, że związane z przeglądem wycofywanie preparatów z rynku będzie miało bardzo poważne skutki dla grupy preparatów zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym. Obecnie na liście środków ochrony roślin zakwalifikowanych do stosowania w uprawach ekologicznych znajdują się 22 preparaty [3]. Prezentuje je tabela 1. Z powodu braku obrony w czwartym etapie lub niedostarczenia wymaganej dokumentacji, zostanie wycofanych aż 15 z nich, czyli prawie 70%, co dramatycznie zmniejszy możliwość ochrony upraw ekologicznych w Polsce (preparaty których wycofanie z rynku jest przewidziane zostały oznaczone w tabeli literą „w”).

Instytut Ochrony Roślin (IOR) wystąpił o derogacje (czyli o zezwolenie na czasowe utrzymanie na rynku) dla 19 środków ochrony roślin, które mają być wycofane, w tym 14, które były w chwili otrzymania informacji z Ministerstwa o planowanym wycofaniu zakwalifikowane do stosowania w rolnictwie ekologicznym (w tabeli oznaczono je literą „d”). Instytut nie wystąpił z wnioskiem o derogacje tylko dla jednego z preparatów wymienionych w tabeli 1 – Treol 770 EC, ponieważ preparat został zakwalifikowany do stosowania w rolnictwie ekologicznym już po upływie terminu składania wniosków o derogację. Wnioski przygotowane przez Instytut Ochrony Roślin zostały pozytywnie zaopiniowane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (MR i RW) i przesłane do rozpatrzenia Komisji Europejskiej.

Można mieć zatem nadzieje, że derogacje te zostaną przyznane. Jednakże problem gwałtownego spadku liczby środków dla rolnictwa ekologicznego nie zostanie w ten sposób rozwiązany, a jedynie odsunięty w czasie.

Wydaje się, że wobec perspektywy tak poważnej redukcji liczby preparatów dopuszczonych do ochrony upraw ekologicznych istnieje potrzeba podjęcia pewnych działań. W roku 2006 IOR wystąpił do MR i RW z propozycją zmian prawnych. Obecne przepisy umożliwiają kwalifikowanie do stosowania w rolnictwie ekologicznym jedynie zarejestrowanych środków ochrony roślin. Propozycja Instytutu miała na celu umożliwienie kwalifikowania do stosowania w rolnictwie ekologicznym preparatów, które nie są zarejestrowanymi środkami ochrony roślin jeżeli jednocześnie spełnione są dwa warunki:

- substancje aktywne tych preparatów są dopuszczone do stosowania w rolnictwie ekologicznym w Unii Europejskiej na podstawie załącznika II do rozporządzenia w sprawie produkcji ekologicznej produktów rolnych oraz znakowania produktów rolnych i środków spożywczych [4],
- bezpieczeństwo dla środowiska substancji pomocniczych zastosowanych w preparatach nie budzi żadnych wątpliwości.

Propozycja Instytutu nie została jednak przyjęta.

Jakie szkodniki i choroby stanowią największy problem w rolnictwie ekologicznym?

Zakład Ekspertyz i Opinii o Środkach Ochrony Roślin Instytutu Ochrony Roslin w Poznaniu – jedyna jednostka w Polsce upoważniona do kwalifikowania środków ochrony roślin do stosowania w rolnictwie ekologicznym wystąpił z tym pytaniem do jednostek certyfikujących gospodarstwa ekologiczne i innych jednostek działających na rzecz rolnictwa ekologicznego. Zapy-

Tab. 1. Wykaz środków ochrony roślin zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym (stan na 31 maja 2007)

L.p.	Nazwa	Producent	Nr decyzji
1.wd*	GREVIT 200 SL	Avis Naturali Polska Sp. z o.o.	13/2003
2.wd	ZAPRAWA ZIOŁOWA PNOS-1 LS	Przedsiębiorstwo Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa	794/2000
3. Wd	ZAPRAWA ZIOŁOWA PNOS-2 LS	Przedsiębiorstwo Nasiennictwa Ogrodniczego i Szkółkarstwa	795/2000
4. wd	BIOCHIKOL 020 PC	Gumitex Poli - Farm Sp. z o.o.	6/2003
5. wd	BIOCHIKOL-K AL	Gumitex Poli - Farm Sp. z o.o.	15/2004
6. wd	BIOCHIKOL-W AL	Gumitex Poli - Farm Sp. z o.o.	4/2004
7. wd	BIOCZOS BR	P.P.H. "HIMAL"	662/2000
8.	SIARKOL EXTRA 80 WP	Zakłady Chemiczne "Organika - Sarzyna" Spółka Akcyjna w Nowej Sarzynie	87/97
9.	MIEDZIAN 50 WP	Zakłady Chemiczne "Organika - Azot" S.A. w Jaworznie	178/97
10.	MIEDZIAN 50 WG	Zakłady Chemiczne "Organika - Azot" S.A. w Jaworznie oddział w Woli Krzysztoporskiej	362/98
11.	MIEDZIAN EXTRA 350 SC	Zakłady Chemiczne "Organika - Azot" S.A. w Jaworznie	233/97
12.wd	BIOSEPT 33 SL	Cintamani Poland Majewscy i Koć sp.j.	31/2006
13.	CUPROFLOW 375 S.C.	ISAGRO	25/2004
14.wd	PROMANAL 60 EC	Neudorff GmbH KG	330/98
15.wd	SINCOCIN AL	AgSci Ltd	340/98
16.wd	PREV-AM 060 SL	Citrus Oil Products	19/2005
17.wd	SAVONIL - SUPER AL	BIOPON s.c. Wytwórnia Nawozów	576/99
18.wd	ANTIFUNG 20 SL	HOST International Sp. z o.o.	316/98
19.wd	PAROIL 95 SC	Avenarius Agro GmbH	555/99
20	TIOTAR 800 SC	Zakłady Chemiczne "Siarkopol" Tanobrzeg sp. z o.o.	690/2000
21.w	TREOL 770 EC	AGROPAK sp.j. B.Pluta, G. Brzeziński i Wspólnicy	53/2005
22.	MADEX SC	Andermatt Biocontrol AG	3/2005

*w - zgodnie informacjami Ministerstwa Rolnictwa spodziewane jest wycofanie preparatu z obrotu i stosowania

*d przygotowane wnioski o derogację

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji ze strony www.ior.poznan.pl według stanu na 31 maja 2007

Tab. 2. Szkodniki i choroby stanowiące największy problem w uprawach ekologicznych

Uprawy	Szkodnik/choroba
Roślin sadowniczych i owoców jagodowych	kwiecieciaki, zwójki, owocówki, przędziorki, pędraki, mszyce, parch, monilioza, drobna plamistość liści, szara pleśń, wielkopakowiec porzeczkowy
Roślin warzywnych	stonka ziemniaczana, połyśnica marchwianka, mszyce, bielonek kapustnik, śmietka kielkówka, śmietka cebulanka
Roślin rolnych*	stonka ziemniaczana, zaraza ziemniaczana
Inne	mączniak, szkodniki glebowe (rolnice), słonkowiec orzechowy

*W wypadku upraw rolniczych zgłaszano problemy wyłącznie z ochroną ziemniaka

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji od jednostek certyfikujących gospodarstwa ekologiczne

tanie zostało skierowane między innymi do wszystkich jednostek certyfikujących w Rolnictwie Ekologicznym w Polsce upoważnionych na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 o rolnictwie ekologicznym [5], których w roku 2006 było siedem. Otrzymane odpowiedzi zestawiono w tabeli 2. Należy podkreślić, że nie wszystkie zapytane jednostki udzieliły odpowiedzi, w związku z tym nie można traktować wyników podanych w tabeli 2 jako kompletnego zestawienia najważniejszych problemów w ochronie upraw ekologicznych, a jedynie jako pewien sygnał.

Na uwagę zasługuje, że jednostki certyfikujące gospodarstwa ekologiczne nie wymieniły żadnych upraw rolniczych, z wyjątkiem ziemniaka, jako te które stwarzają szczególne problemy w ochronie. Może to świadczyć o tym, że w gospodarstwach ekologicznych częściej są produkowane warzywa i owoce, bądź też, że produkowane ekologicznie rośliny sadownicze i warzywne stwarzają więcej problemów w ochronie niż rośliny rolnicze.

Analizując tabelę oraz wykaz środków ochrony roślin zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym możemy stwierdzić, że istnieją środki umożliwiające ochronę przed niektórymi wymienionymi w tabeli szkodnikami i chorobami (np. Paroil 95 SC i Promanal 60 EC przeciwko przędziorkom w sadach, czy Cuproflow 375 SC, Miedzian 50 WP, Miedzian 50 WG, Miedzian Extra 350 SC przeciwko zarazie ziemniaka i parchowi w sadach). Jednak dla wielu szkodników i chorób już obecnie brakuje skutecznej ochrony. Zatem w świetle spodziewanego wycofania z obrotu większości środków zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym możliwości ochrony upraw ekologicznych dramatycznie spadną.

Ponieważ Polska jest członkiem Unii Europejskiej i polscy producenci rolni konkurują na rynku z producentami z innych państw członkowskich należy podkreślić, że inne państwa członkowskie posiadają przepisy umożliwiające kwalifikowania do stosowania w rolnictwie ekologicznym preparatów nie będących zarejestrowanymi środkami ochrony roślin i publikują ich oficjalne wykazy [6]. W związku z tym w gospodarstwach ekologicznych innych krajów Unii istnieją większe możliwości ochrony upraw, a co za tym idzie mogą być bardziej konkurencyjne na wspólnym rynku. Sytuacja obecna nie jest zatem korzystna dla rolników prowadzących produkcję ekologiczną w Polsce i należy dążyć do jej zmiany.

Podsumowanie

Prowadzony w Unii Europejskiej przegląd substancji aktywnych wpływa na znaczne zmniejszenie liczby substancji aktywnych

dopuszczonych do stosowania. Ponieważ nie wszystkie substancje aktywne są wycofywane z powodu udowodnionego niekorzystnego oddziaływania na środowisko ale często z przyczyn finansowych, w wyniku przeglądu są wycofywane również z rynku preparaty zakwalifikowane do stosowania w rolnictwie ekologicznym.

Gospodarstwa ekologiczne stanowią jedynie niewielką część polskiej gospodarki rolnej. Jednak obecnie, gdy promuje się zdrowy styl życia i gdy produkty ekologiczne stają się modne, ta grupa gospodarstw ma możliwość intensywnego rozwoju [7]. Wydaje się zatem, że w interesie Polski leży wprowadzenie w życie takich regulacji prawnych, które umożliwią rozwój rolnictwa ekologicznego. Regulacje te powinny z jednej strony zapobiec stosowaniu w rolnictwie ekologicznym preparatów niewiadomego pochodzenia bądź nieskutecznych, a z drugiej umożliwić kwalifikowanie do stosowania w rolnictwie ekologicznym w Polsce środków opartych na substancjach aktywnych wymienionych jako dopuszczone w do stosowania w rolnictwie ekologicznym na podstawie przepisów unijnych.

LITERATURA

- [1] Council Directive 91/414/EEC of 15 July 1991 concerning the placing of plant protection products on the market Official Journal L 230 , 19/08/1991 P. 0001 0032
- [2] Rejestr środków ochrony roślin prowadzony przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi <http://www.bip.minrol.gov.pl/DesktopDefault.aspx?TabOrgId=633>
- [3] Wykaz środków ochrony roślin zakwalifikowanych do stosowania w rolnictwie ekologicznym w Polsce prowadzony przez Zakład Ekspertyz i Opinii o Środkach Ochrony Roślin Instytutu Ochrony Roslin w Poznaniu www.ior.poznan.pl
- [4] Annex IIB to the Council Regulation (EEC) No 2092/91 of 24 June 1991 on organic production of agricultural products and indications referring thereto on agricultural products and foodstuffs Official Journal L 198 22.07.1991 p.1
- [5] Ustawa o rolnictwie ekologicznym z dnia 20 kwietnia 2004 Dz. U. nr 93 z 2004 r., poz. 897 i 898
- [6] Zugelassene Pflanzenschutzmittel Auswahl für den ökologischen Landbau nach der Verordnung (EWG) Nr. 2092/91 (Stand: Januar 2007) http://www.bvl.bund.de/cln_027/nn_492012/DE/04_Pflanzenschutzmittel/00_doks_downloads/psm_oekoliste.templateId=raw,property=publicationFile.pdf/psm_oekoliste.pdf data dostępu 08.03.2007
- [7] Komorowska D.: Perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w Polsce; Problemy rolnictwa światowego s. 43-48, SGGW Warszawa 2006